

боті в Наркоматах легкої і будівельної промисловості та Наркоматі зовнішньої торгівлі СРСР.

Від рядового робітника до державного діяча — такий життєвий шлях вірного сина партії П. П. Сиволапа. В старому районі міста, де він жив колись, його іменем названа вулиця.

ТИНОК СТЕПАН СЕМЕНОВИЧ

(нар. 1887 р.)

Народився він у Кривому Розі в селянській сім'ї. П'ятинадцятирічним, одержавши початкову освіту, став учнем слюсаря, а через рік — молодобойцем у кузні на Брянсько-Карнаватському руднику.

Протягом першої російської революції молодий робітник брав участь у страйках і демонстраціях, але тоді ще був під впливом місцевих есерів-«максималістів». Після революції 1905 року, відійшов від есерів, став безпартійним. У 1909—1911 роках перебував на військовій службі в Новгороді. Повернувшись до міста, працював котельним слюсарем на Брянсько-Карнаватському руднику, а в 1914 році — на руднику Дубова Балка. Звідси на початку імперіалістичної війни був взятий на фронт.

Після Лютневої революції, повернувшись у Дубову Балку, С. С. Тинок брав участь у виборах рудничного комітету, організації мітингів. Під впливом В. А. Валяєва 1 квітня 1917 року він вступив до лав більшовицької партії. В травні був обраний головою Дубовобалківського комітету партії, а пізніше — головою Вечірньо-кутського райкому РСДРП(б). У липні його обирають депутатом Криворізької районної Ради, а після перевиборів у листопаді — заступником голови Ради.

У травні за участю С. С. Тинка на руднику Дубова Балка був створений загін Червоної гвардії, який брав активну участь у повстанні 9 січня 1918 року, а незабаром після цього влився в 1-й Криворізький революційний полк. В організації цього полку велику роль відіграв політштаб, начальником якого був В. А. Валяєв, а заступником С. С. Тинок. У час боїв 1-го Криворізького революційного полку з німецькими військами і білоказаками С. С. Тинок був заступником командира по матеріально-бойовому постачанню. В Цариціні його, як

спеціаліста, призначили на один з великих заводів. Коли в наступному році завод довелося евакуювати в Перм, С. С. Тинок був направлений на роботу в Надзвичайну комісію водного транспорту. В лютому 1920 року за розпорядженням ЦК РКП(б) і ЦК КП(б)У він повернувся на Україну, був головою Криворізького тимчасового ревтрибуналу і завідуючим повітовим бюро Надзвичайної комісії по боротьбі з бандитизмом. У 1922 році він працював начальником Криворізької повітової міліції, в 1923—1924 роках прокурором Криворізького округу. З вересня 1924 по березень 1928 року С. С. Тинок — помічник прокурора Катеринославської губернії. В 1928—1934 роках він працював у Донбасі, згодом — на Вінниччині.

В передвоєнні роки С. С. Тинок повернувся на Криворіжжя, перебував на господарській роботі на руднику імені Жовтневої революції. На початку Великої Вітчизняної війни займався евакуацією обладнання і майна рудника на Урал. Деякий час працював на Гороблагодацькому руднику, потім був головою колгоспу імені Калініна в Кушвинському районі Свердловської області.

Коли радянські війська розпочали визволення правобережної частини Дніпропетровщини від фашистських окупантів, С. С. Тинок був відкликаний на Україну. Його призначили помічником прокурора Верхньодніпровського району, потім прокурором Широкивського району Дніпропетровської області. В жовтні 1944 року прокуратура республіки направила його до Чернівецької області. Там він до червня 1953 року працював прокурором Кіцманського району. Зараз Степан Семенович — персональний пенсіонер союзного значення.

ФЕСЕНКО ОЛЕКСАНДР КСЕНОФОНОВИЧ

(1885—1937)

Хоч він народився і розпочав трудовий шлях на Київщині, політичне виховання одержав серед передових робітників Криворіжжя.

На початку 1904 року О. К. Фесенко поступив на Донецький рудник. Через деякий час навколо нього згуртувалась група революційно настроєних робітників, він зав'язав знайомство з криворізькими соціал-демо-

(1883—1947)

кратами. В 1905 році за участю О. К. Фесенка на руднику був створений гурток РСДРП. Протягом 1905—1907 років гуртківці брали участь у страйках, підтримували зв'язки з жителями навколишніх сіл. Після поразки революції 1905 року О. К. Фесенко, уникаючи поліцейських переслідувань, змушений був переховуватись, деякий час працювати в Донбасі і відійти від активної революційної роботи.

У 1917 році О. К. Фесенко — активіст партійної організації, один з організаторів загонів Червоної гвардії. Обраний в листопаді 1917 року до складу Криворізької Ради, він очолював у ній продовольчу комісію. В час, коли місту загрожували австро-німецькі окупанти, партійні органи залучили О. К. Фесенка та інших більшовиків для підпільної роботи на Криворіжжі. О. К. Фесенко створив на Ростковському руднику нелегальну більшовицьку групу, яка вела боротьбу проти окупантів. Та в липні учасники її були схоплені гетьманською контррозвідкою і відправлені на розправу до Катеринослава. З великими зусиллями криворізьким і катеринославським робітникам пощастило вирвати товаришів з лап карателів. Звільнившись з тюрми, О. К. Фесенко виїхав за межі України — до Орла.

Після перемоги Радянської влади на Криворіжжі О. К. Фесенко повернувся до міста, брав участь у першому повітовому з'їзді Рад, був обраний першим головою повітового виконкому Рад Криворіжжя. Після остаточного утвердження влади Рад О. К. Фесенко був головою повітового виконкому Рад, головою повітового бюро профспілок, головою повітового раднаргоспу, секретарем комісії по боротьбі з бандитизмом. У 1923—1925 роках він на партійній роботі в Кривому Розі, Могилеві-Подільському та інших містах України. Був делегатом кількох з'їздів ВКП(б) та КП(б)У, Всесоюзних та Всеукраїнських з'їздів Рад.

З 1927 по 1934 рік О. К. Фесенко працював заступником голови Всеукраїнського ЦК незаможних селян. В останні роки життя колишній криворізький робітник працював на відповідальних посадах в Наркоматі земельних справ України.

Він з'явився на Криворіжжі вже будучи добре відомим партійним діячем, маючи великий дореволюційний стаж партійної роботи.

Народився М. Є. Чувирін в Нижегородській губернії. Працюючи на Сормовському заводі, в 1903 році вступив до РСДРП, став більшовиком. У 1904 році був заарештований і засланий до Уссурійського краю. Повернувшись у 1909 році до Москви, відновив активну партійну діяльність. Через рік був заарештований, висланий з Москви в Сормово. У 1914 році мобілізований в армію, де служив в автомобільних частинах 5-ї армії. Після Лютневої революції його обирають депутатом Псковської Ради робітничих і солдатських депутатів. У 1917 році був учасником I Всеросійської конференції фабзавкомів і II Всеросійського з'їзду Рад. У складі делегації солдатів Північного фронту М. Є. Чувирін зустрічався з В. І. Леніном.

Переїхавши на Україну, в 1922—1924 роках М. Є. Чувирін був секретарем Кобеляцького і Красноградського окружкомів КП(б)У на Полтавщині. Влітку 1924 року його обрали секретарем Криворізького окружного партії. На цій посаді він перебував близько двох років. Представляв Криворізьку партійну організацію на XIV з'їзді ВКП(б) і IX з'їзді КП(б)У. На останньому був обраний членом ЦК КП(б)У.

М. Є. Чувирін чимало зробив для відбудови і розвитку басейну, піднесення культури, поліпшення благоустрою міста.

У 1926 році М. Є. Чувирін був обраний секретарем Луганського окружного партії, а в 1929 році очолив Всеукраїнську раду профспілок, був обраний членом Політбюро ЦК КП(б)У і перебував у його складі до 1936 року. В 1932—1936 роках був секретарем Донецького обкому КП(б)У. В 1936 році був відкликаний у Москву, працював у ВЦРПС.

ПОЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ МІСТА

БРОЗОВСЬКА МІННА

Понад 35 останніх років життя німецької комуністки Міни Брозовської — дружини Отто Брозовського, керівника комуністичної організації Мансфельда в Німеччині — перепелелися з долею криворізького прапора, дарунок гірників рудника імені Ф. Е. Дзержинського.

Прапор дзержинців був переправлений у Німеччину нелегально на початку 1929 року. А вже 1-го Травня він майорів над робітничою демонстрацією. Поряд з прапором Осццо йшла його дружина Мінна. Після цього ще не раз виступали під цим прапором мансфельдські гірники. Коли в Німеччині прийшли до влади фашисти, криворізький прапор був надійно схований. За відмову віддати його Отто Брозовський був кинутий до концентраційного табору. Протягом 12 років фашисти знущалися над Мінною і її дітьми Отто і Валтером. Але таємниця прапора була збережена. І коли в 1945 році радянські воїни вступили на мансфельдську землю, гірники Гетштедта і Ейслебена вийшли назустріч їм з криворізьким прапором. За багаторічну революційну діяльність та громадську роботу уряд Німецької Демократичної Республіки нагородив Мінну Брозовську медаллю Клари Цеткін. У 1964 році до 35-річчя передачі прапора Криворізька міська Рада присвоїла Мінні Брозовській звання почесного громадянина міста.

КАЛИНИЧЕНКО ФЕДІР ЛУКИЧ

Народився Федір Лукич у 1900 році в сім'ї криворізького селянина-бідняка. Революція 1917 року сколихнула юнака: разом з братом Іваном — більшовиком він ходив на мітинги і збори, пізнавав науку революційної боротьби. В 1919 році вступив до Криворізького комуністичного полку, відстоював владу Рад у боях проти ґригор'ївців та денікінців. З 1920 року Ф. Л. Калиниченко — член лєнінської партії. До 1924 року перебував у Червоній Армії, був комісаром ескадрону в частинах Г. І. Котовського.

Демобілізувавшись з Червоної Армії, Ф. Л. Калиниченко працював завідуючим Криворізьким окружним

відділом політосвітньої роботи, головою Софіївської районної профради. Після закінчення Комуністичного університету імені Артема в Харкові був на партійній та радянській роботі. В передвоєнні роки займав керівні господарські посади в Дніпропетровській та Ізмаїльській областях.

Під час Великої Вітчизняної війни він як політпрацівник у складі 5-ї ударної армії пройшов від Сталінграда до Берліна.

Після закінчення війни Федір Лукич повернувся на Криворіжжя. Протягом 1946—1948 років був секретарем парткому заводу «Комуніст», в 1949 році його обрано першим секретарем Центрально-Міського райкому партії. На початку 1950 року він перейшов на радянську роботу і тривалий час працював головою виконкому Криворізької міської Ради депутатів трудящих.

Зараз, перебуваючи на пенсії, Ф. Л. Калиниченко продовжує брати активну участь у громадському житті міста. Він — депутат міської Ради, член Центрально-Міського райкому партії.

МАРКОВСЬКИЙ ІВАН ЗІНОВІЙОВИЧ

Народився він у 1901 році у сім'ї селянина-бідняка Брестської області (колишньої Гродненської губернії). 16-річним юнаком став працювати вантажником на заводі Шодуар «С» в Катеринославі. У березні 1919 року 18-річний робітник став комуністом.

У квітні 1921 року І. З. Марковський був обраний до складу Кайдацького райкому партії в Катеринославі. Через рік — він секретар Кайдацького райкому комсомолу. В зв'язку з розгортанням шефства комсомолу над Червоною Армією через деякий час Іван Зіновійович був направлений у 30-у Іркутську стрілецьку дивізію, в якій до 1926 року був воєнкомом окремого кавалерійського ескадрону. В 1926 році він працює інструктором і завідуючим відділом Кайдацького райкому партії. В 1928 році І. З. Марковський був направлений на навчання до Дніпропетровського металургійного інституту.

З 1932 року Іван Зіновійович брав участь у будівництві Криворізького металургійного заводу. В 1936 році був переведений на завод імені Г. І. Петровського. Там він працював начальником зміни, заступником началь-

ника доменного цеху, а в 1937—1938 роках — директором заводу. В 1939—1941 роках І. З. Марковський знову на Криворізькому металургійному заводі.

Під час Великої Вітчизняної війни І. З. Марковський — начальник прокатного цеху металургійного заводу в Нижньому Тагілі. Після закінчення війни Іван Зіновійович залишився на Уралі. Лише в 1956 році, коли розпочалося значне розширення потужностей Криворізького металургійного заводу, він повернувся на рідне підприємство і ще 10 років працював на ньому.

Перейшовши на пенсію, старий комуніст не старіє серцем і душею. Всі свої сили віддає він людям, справі комунізму.

СЕМИВОЛОС ОЛЕКСІЙ ІЛЛІЧ

Народився Олексій Ілліч в 1912 році в селі Квітках на Черкащині в сім'ї робітника. З 1929 року почав працювати у Кривбасі — спочатку коногоном на руднику імені Артема, а з 1934 року бурильником на руднику імені Ілліча. Виступив ініціатором методу швидкісного багатозабійного буріння, чим сприяв здійсненню справжньої революції в залізорудній промисловості. 27 липня 1940 року він поставив рекорд, оббуривши за зміну 18 забоїв і виконавши 12 змінних норм.

О. І. Семиволос — член КПРС з 1940 року. В цьому ж році він виступив з ініціативою організації змагання «двохсотників», яке охопило широкі кола гірників Кривбасу. За почином О. І. Семиволоса в 1940—1941 роках розгорнулося змагання між шахтарями Криворізького і Донецького басейнів.

У 1941—1944 роках О. І. Семиволос працював бурильником на рудниках Уралу. Він не раз повторював рекорди високої продуктивності праці, навчив своєму методу багатьох гірників Уралу. В квітні 1942 року був відзначений Державною премією.

З 1944 року Олексій Ілліч працює керуючим і заступником керуючого рудника імені Ілліча. Він був депутатом Верховної Ради СРСР 2, 3 і 4 скликань. Неодноразово обирався до складу міських і обласних партійних органів. Нагороджений двома орденами Леніна та іншими орденами і медалями СРСР.

ВУЛИЦІ ІМЕНІ ГЕРОІВ

У Кривому Розі, як і в інших великих містах, десятки площ і сотні вулиць.

У назвах площ і вулиць міста втілена глибока повага населення до вождя трудящих В. І. Леніна, видатних діячів Комуністичної партії та Радянської держави, прославлених радянських полководців, визначних вчених, письменників і митців, покорителів космосу, героїчних предків. Частина вулиць названа іменами партійних і військових діячів, які відвідували Кривий Ріг — Г. І. Петровського, М. І. Калініна, Г. К. Орджонікідзе, С. В. Косіора, В. Я. Чубаря, П. П. Постішева, Й. Е. Якіра, Г. І. Котовського, Ф. А. Сергєєва (Артема) та інших.

Чимало вулиць носять імена народжених або вихованих у місті звитязців, які відзначилися у боротьбі за владу Рад під час Великого Жовтня та громадянської війни, в роки Великої Вітчизняної війни. Ось деякі відомості про вулиці і тих героїв, які віддали їм своє безсмертя.

ПЕРШИЙ УВІЧНЕНИЙ

✓
(Вулиця М. М. Янова)

Вулиця М. М. Янова чи не найкоротша в місті. Довжина її ледве сягає 300 метрів. Коротким, на жаль, було й життя людини, чие ім'я вона носить.

Символічне її розташування між вулицями В. І. Леніна і Жовтневою. Шляхом Леніна прийшов молодий революціонер до Великого Жовтня, за справу трудящих віддав своє життя.

Матвій Маркович Янов народився в 1895 році в селі Дмитровці на Одещині в сім'ї робітника. Рано втративши батька, з сім'єю переїхав до Олександрії. Тут 12-річним хлопцем почав працювати в міській друкарні. Читав марксистську літературу, на початку першої імперіалістичної війни познайомився з засланими більшовиками. В 1915 році він потрапив на фронт. У травні 1917 року став більшовиком. В кінці 1917-го — на початку 1918 року бився за владу Рад у Ростові-на-Дону. Весною 1919 року приїхав до Кривого Рога, де проживала його дружина, працював у місцевій більшовицькій організації. У зв'язку з наступом Денікіна переїхав до Мико-

лаєва, брав участь у роботі підпільної організації. Виданий провокатором, уникнув арешту і повернувся до Кривого Рога, зв'язався з підпільниками. З відновленням Радянської влади М. М. Янов очолив у місті карний розшук, боровся з бандитизмом у повіті. 5 березня 1920 року поблизу Торгової (Комерційної) вулиці загинув у бою з бандою Шаповала, яка напала на місто. Похований в сквері біля кінотеатру імені В. І. Леніна.

У березні 1920 року Криворізький повітовий з'їзд Рад перейменував Торгову вулицю на вулицю М. М. Янова.

ПАМ'ЯТІ ПРОДКОМІСАРА

(Вулиця П. Р. Аненка)

Одна з найстаріших вулиць міста носить ім'я активного учасника Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни Прокіпа Родіоновича Аненка.

П. Р. Аненко народився в 1882 році в робітничій сім'ї на Орловщині. У 1901 році разом з батьками переїхав до Кривого Рога. Працював на північних рудниках ба-сейну. Весною 1917 року вступив до лав РСДРП(б), створював загони Червоної гвардії, захищав здобутки Великого Жовтня в боротьбі з інтервентами і білогвардійцями. В 1919 році П. Р. Аненко був обраний членом ревкому та виконкому Криворізької повітової Ради. Як голова військового трибуналу, він рішуче боровся проти контрреволюційних елементів. У 1920 році Прокіп Родіонович був на посаді продовольчого комісара Криворізького повіту. Спираючись на бідняцький актив села, він домагався виконання планів хлібозаготівель, придшував саботаж куркулів, конфіскував виявлені у них надлишки хліба. Люто ненавиділи вороги продкомісара. На початку 1921 року вони захопили його в Казанківському районі і по-звірячому замучили.

П. Р. Аненко похований у сквері біля кінотеатру імені Леніна. Його ім'ям була названа вулиця, де проживав безстрашний комісар. На її розі, на стіні готелю «Руда», встановлена меморіальна дошка.

✓
(Вулиця В. П. Чередниченка)

В. П. Чередниченко народився 1870 року в сім'ї селянина-бідняка на Київщині. Повернувшись із армії, в середині 90-х років приїхав на Криворіжжя. Через деякий час почав працювати на Гданцівському чавуноливарному заводі. У 1902—1903 роках познайомився з соціал-демократами, увійшов до складу гуртка, яким керувала Т. А. Рейніш. У 1905 році В. П. Чередниченко створив на заводі більшовицьку організацію. Члени її брали активну участь у першій російській революції. 25 грудня 1905 року організатор був заарештований і кинутий у херсонську тюрму. Звільнившись у серпні 1906 року, він не припинив революційної діяльності.

Незабаром після Лютневої революції разом з фронтовиком І. Л. Калиниченком Василь Панкратович створив на заводі міцну більшовицьку організацію, брав активну участь у роботі Криворізького районного комітету більшовиків, у боротьбі за перемогу влади Рад на Криворіжжі.

Залишився на окупованому австро-німецькими загарбниками Криворіжжі для підпільної роботи. Тут у квітні 1918 року була утворена нелегальна партійна організація, до комітету якої увійшли В. П. Чередниченко, І. Л. Калиниченко, Ю. Г. Умникова С. М. Харитонов і П. С. Цина. Комітет розгорнув агітацію в масах, закликаючи їх до боротьби проти окупантів. У кінці травня підпільники були схоплені ворогами. 2 червня 1918 року на околиці міста окупанти по-звірячому вбили В. П. Чередниченка і його товаришів.

До 40-річчя з дня загибелі В. П. Чередниченка одна з вулиць мальовничої Гданцівки, де він проживав, названа його іменем.

РЕВОЛЮЦІЄЮ ПРИЗВАНИЙ

V (Вулиця І. Л. Калиниченка)

Вулиця, на якій у підвалі колишньої гімназії Головченка пройшли останні дні підпільників, названа іменем Івана Лукича Калиниченка — соратника В. П. Чередниченка.

І. Л. Калиниченко народився у Кривому Розі 1890 року. Підлітком працював на дрібних підприємствах. Пройшов першу революційну школу на заводі «Наваль» у Миколаєві та металургійному заводі в Таганрозі. Мобілізований в армію, потрапивши на фронт, зблизився з більшовиками. Повернувшись весною 1917 року до Кривого Рога, офіційно вступив у ряди РСДРП(б). Разом з В. П. Чередниченком зміцнював більшовицьку організацію на Гданцівському заводі, допомагав створювати загін Червоної гвардії, був членом міського партійного комітету і Криворізької Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів, брав активну участь у підготовці і проведенні на Криворіжжі збройного повстання за владу Рад. У січні 1918 року І. Л. Калиниченко представляв Криворізьку Раду на Всеукраїнській конференції Рад селянських депутатів у Харкові. Залишений для підпільної роботи в тилу німецьких окупантів, він мужньо розділив долю своїх товаришів, віддав життя за щастя прийдешніх поколінь.

✓ † ГЕРОІНЯ РЕВОЛЮЦІЇ

(Вулиця Ю. Г. Умникової)

У назві однієї з вулиць Гданцівки увічнене ім'я Юлії Гнатівни Умникової. Хто була ця жінка?

Ю. Г. Умникова народилась 1885 року в містечку Нововоронцовці в бідній селянській сім'ї. Злидні рано змусили її піти в люди. Спочатку працювала на швейній фабриці в Одесі, потім переїхала до Кривого Рога. Після Лютневої революції вступила в ряди РСДРП(б) і завзято виконувала доручення партії. Вона першою з жінок вступила до Криворізького революційного полку і як медсестра брала участь у боротьбі з австро-німецькими окупантами. У боях в Донбасі вона була важко поранена, що змусило її залишитись на окупованій території. Переборовши надзвичайні труднощі, ледве пересуваючись на милицях, повернулася до Кривого Рога і взяла участь у роботі нелегальної партійної організації. Схоплена ворогами, незважаючи на знущання, вона не сказала жодного слова. Смерть зустріла мужньо, шкодувала лише, що мало зробила для революції.

(Вулиці П. С. Цини і С. М. Харитонова)

Криворізькі гірники Петро Семенович Цина і Семен Миколайович Харитонов були майже ровесниками І. Л. Калиниченка. Народились вони в 1891 році, працювали на Старо-Добровольському руднику (район села Латовки). Буремний 1917 рік зв'язав їх з В. П. Чередниченком і І. Л. Калиниченком. Під впливом членів Криворізького комітету більшовиків молоді робітники вступили в ряди лєнінської партії. За їх участю на руднику був створений партійний осередок. Вони енергійно вели агітацію серед робітників, сприяли утворенню рудничного загону Червоної гвардії, зі зброєю в руках боролися за владу Рад. Після перемоги збройного повстання на Криворіжжі обидва були обрані депутатами Криворізької Ради. Коли до міста наближались німецькі окупанти, молоді комуністи поривались на фронт. Та за наказом партійних органів змушені були залишитись в окупованому місті. Небагато встигли вони зробити за два місяці боротьби. Але на допитах і перед стратою вели себе стійко і мужньо. Йдучи на смерть, твердо вірили в перемогу справи революції. Їй віддали найдорожче — життя.

Одна з вулиць Гданцівки, що весною і влітку потопає в зелені садів і виноградників, носить ім'я П. С. Цини. Провулок Український, що з'єднує площу Миру з вулицею Українською, ось уже двадцять років носить ім'я С. М. Харитонова.

ІМЕНІ ЗВИТЯЖЦІВ

/(Вулиця Батуринська)

На Миколаївщині, за сто кілометрів на південний захід від Криворіжжя, розташоване село Висунь. Ще й досі жителі називають його також Батуриним, а себе батуринцями. Їхні предки після ліквідації Запорозької Січі були переселені сюди з Батурина, що на Чернігівщині.

У вересні 1919 року, услід за баштанцями, керовані комуністами батуринці підняли повстання проти Денікіна. Були утворені Баштанська і Висунська (Батурин-